

دانشگاه پیام نور

آشنایی با علم سنجی

(رشته کتابداری و اطلاع رسانی)

www.ketab.ir

رحیم علیجانی

سرشناسه	علیجانی، رحیم، ۱۳۴۷ -
عنوان و نام پدید آور	آشنایی با علم سنجی (رشته کتابداری و اطلاع رسانی) / مؤلف: رحیم علیجانی؛ ویراستار علمی: هادی شریف مقدم. تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۳۸۹.
مشخصات نشر	هشت، ۲۲۵ص: مصور، جدول.
مشخصات ظاهری	دانشگاه پیام نور، ۱۷۰۸. گروه کتابداری و اطلاع رسانی. ۱۹/۷.
فروست	978-964-387-750-7
شابک	
وضعیت فهرست نویسی	فبها.
یادداشت	واژه نامه.
موضوع	انتشارات علمی- ارزشیابی- آموزش برنامه‌ای.
موضوع	اطلاع رسانی- روش های آماری- آموزش برنامه‌ای.
شناسه افزوده	شریف مقدم، هادی، ۱۳۲۵، - ویراستار
رده بندی کنگره	۸ ج ۲۸۶/ع ۸
رده بندی دیویی	۰۷۰/۵
شماره کتابشناسی ملی	۲۲۲۲۰۱۱

آشنایی با علم سنجی

مؤلف: رحیم علیجانی

ویراستار علمی: دکتر هادی شریف مقدم

تهیه و تولید: مدیریت تولید مواد و تجهیزات آموزشی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه پیام نور

شمارگان: ۵۰۰۰ نسخه

نوبت و تاریخ چاپ: چاپ اول خرداد ۱۳۹۰

شابک: ۷- ۷۵۰ - ۳۸۷ - ۹۶۴ - ۹۷۸

ISBN: 978 - 964 -387-750-7

فروش این کتاب فقط از طریق نمایندگی‌های دانشگاه پیام نور مجاز می باشد و فروش

آن در سایر مراکز فروش کتاب موجب تعقیب قانونی فروشنده خواهد گردید

(کلیه حقوق نشر اعم از چاپی، الکترونیکی، تصویری، صوتی و اینترنتی برای دانشگاه پیام نور محفوظ است)

قیمت: ۲۴۰۰۰ ریال

بسم الله الرحمن الرحيم

پیشگفتار ناشر

کتاب‌های دانشگاه پیام نور حسب مورد و با توجه به شرایط مختلف یک درس در یک یا چند رشته دانشگاهی، به صورت کتاب درسی، متن آزمایشگاهی، فرادرسی، و کمک درسی چاپ می‌شوند.

کتاب درسی ثمره کوشش‌های علمی صاحب اثر است که براساس نیازهای درسی دانشجویان و سرفصل‌های مصوب تهیه و پس از داوری علمی، طراحی آموزشی، و ویرایش علمی در گروه‌های علمی و آموزشی، به چاپ می‌رسد. پس از چاپ ویرایش اول اثر، با نظرخواهی‌ها و داوری علمی مجدد و با دریافت نظرهای اصلاحی و متناسب با پیشرفت علوم و فناوری، صاحب اثر در کتاب تجدیدنظر می‌کند و ویرایش جدید کتاب با اعمال ویرایش زبانی و صوری جدید چاپ می‌شود.

متن آزمایشگاهی (م) راهنمایی است که دانشجویان با استفاده از آن و کمک استاد، کارهای عملی و آزمایشگاهی را انجام می‌دهند.

کتاب‌های فرادرسی (ف) و کمک درسی (ک) به منظور غنی‌تر کردن منابع درسی دانشگاهی تهیه و بر روی لوح فشرده تکثیر می‌شوند و یا در وبگاه دانشگاه قرار می‌گیرند.

مدیریت تولید محتوا و تجهیزات آموزشی

فهرست

مقدمه	هفت
فصل اول. دسترسی به اطلاعات و علم‌سنجی	۱
فصل دوم. مفاهیم مرتبط با علم‌سنجی	۲۱
فصل سوم. مطالعات بین‌المللی در حوزه‌های سنجشی	۶۹
فصل چهارم. علم‌سنجی	۹۷
فصل پنجم. انواع مطالعات علم‌سنجی	۱۱۷
فصل ششم. شاخص‌ها و ملاک‌ها	۱۳۱
فصل هفتم. پایگاه‌های اطلاعاتی استنادی بین‌المللی	۱۴۵
فصل هشتم. پایگاه‌های اطلاعاتی گزارش مجلات	۱۵۷
فصل نهم. پایگاه اطلاعاتی دانشمندان جهان	۱۷۳
فصل دهم. مراکز خدمات استنادی در ایران	۱۸۹
پاسخ خودآزمایی‌ها	۲۱۳
پیوست ۱	۲۱۵
کتاب‌شناسی گزیده	۲۱۷

مقدمه

هنگامی که بیش از یک دهه قبل با به دنیای کتابداری گذاشتم، به مفاهیمی چون تحلیل استنادی و کتاب‌سنجی و از این قبیل در منابع برخورد کردم، به دنبال منابعی برای مطالعه بیشتر در این زمینه می‌گشتم اما حاصل جز معدود مقالاتی که از انگلستان دست تجاوز نمی‌کردند و مدخل‌های دایرةالمعارفی اغلب چند سطری چیز دیگری نبود. این درحالی است که از دیرباز و هر ساله در گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی داخل کشور مطالعات سنجشی مختلفی تحت عنوان‌هایی چون کتاب‌سنجی، علم‌سنجی، تحلیل استنادی، اطلاع‌سنجی و خصوصاً در سال‌های اخیر وب‌سنجی در سطح پایان‌نامه، طرح‌های پژوهشی و مقاله باب شده و انجام می‌شوند، اما پژوهشگران این حوزه هیچگونه آموزش رسمی در قالب یک درس/دروس مستقل نمی‌بینند و منبع مستقلی را برای مطالعه و کسب اطلاعات اولیه در رابطه با مطالعات سنجشی در اختیار ندارند. بنابراین بسیاری از آثار پژوهشی که در این زمینه‌ها به چاپ می‌رسد با الگوبرداری از آثار قبلی و حداکثر تغییر حوزه پژوهش از یک موضوع به موضوع دیگر انجام می‌شود. این درحالی است که چنان‌که محتوای بخشی از این کتاب نشان خواهد داد، انجام پژوهش‌های کمی در سطح جهانی رو به افزایش می‌باشد و خوانندگان داخل نیاز دارند تا منبعی مستقل در این زمینه در اختیار داشته باشند.

با جستجوهای مختلفی که در کتابخانه‌های مختلف و عمدتاً دانشگاهی انجام دادم و پرس و جوهای که از استادان و همکاران کردم نتوانستم کتابی را با این

مشخصات و دامنه موضوعی بازیابی کنم، بنابراین کتاب جاری با این پوشش موضوعی برای اولین بار است که به زبان فارسی نگارش یافته و چاپ می‌شود.

دسترسی مؤلف به منابع اطلاعاتی معتبر، کلاسیک و روزآمد که از طریق اساتید، همکاران و دوستان داخل و خارج از کشور و همچنین از طریق پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی و خارجی امکان‌پذیر گردید، کتاب را از نظر محتوا غنی و معتبر کرده است. در بسیاری موارد منابع در یک زمینه موضوعی چنان فراوان بودند که مؤلف برخی از آنها را که مناسب بیشتری با حدود و دامنه کتاب داشت انتخاب نموده تا از اطاله کلام جلوگیری کند.

کتاب پیش رو علاوه بر اینکه تعاریف دقیق و معتبر را از هر کدام از حوزه‌های مطالعات سنجشی به دست می‌دهد، افراد، گروه‌ها، مجموعه‌ها و مؤسسات علمی پیشرو را در هر زمینه مطرح می‌کند تا خوانندگان به راحتی سرآمدها را در این حوزه‌ها شناسایی کنند.

در انتهای برخی از فصل‌ها فهرست منابعی برای مطالعه بیشتر آمده است. این فهرست با استفاده از اطلاعات عمومی مؤلف که در حین مطالعه در این زمینه کسب شده بود و علاوه بر آن با جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی عمده لاتین نظیر LISA، LISTA و ISI و پایگاه‌های اطلاعاتی فارسی نظیر مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری شیراز و ایران داک جمع‌آوری و گزینش گردید. برخی مواقع این فهرست منابع قابلیتی بیش از فهرست منابع برای مطالعه بیشتر می‌باشد و می‌تواند خوانندگان را با پژوهش‌های مختلفی که در آن زمینه سنجش کمی در طی سالیان متمادی انجام شده است آشنا ساخته و بنابراین به آن‌ها ایده‌هایی نو برای بومی‌سازی موضوعات بدهد.

کتاب پیش رو یک کتاب درسی است که برای دانشجویان رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی نگارش یافته است. با توجه به رشد جهانی که در مفاهیم مطرح شده در این کتاب در سال‌های اخیر شاهد هستیم، امیدوار هستم تا این کتاب زمینه‌های بحث و تولید علمی بیشتر در این زمینه را فراهم نماید.

علیجانی

شیراز- پاییز ۱۳۸۹